

Dr Branko Vučković*

Dr Vesna Vučković**

DOI: 10.51204/Zbornik_UMKP_25138A

Pregledni naučni rad

ODNOS MEĐUNARODNOG KRIVIČNOG PRAVA I KRIVIČNOG PRAVA CRNE GORE

Apstrakt: Odnos između međunarodnog krivičnog prava koje obavezuje Crnu Goru, propisan je u čl. 9 Ustava Crne Gore i glasi: „Potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni su dio unutrašnjeg pravnog poretka, imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva“.

Odnos ova dva prava je problem koji se stalno raspravlja u teoriji i praksi međunarodnog i nacionalnog prava. Međutim, bez obzira na nacionalno uređenje, država je dužna da poštuje međunarodno pravo.

Država je najvažniji subjekt u formiranju i primjeni principa međunarodnog krivičnog prava u svojim nacionalnim zakonodavstvima. Koliko pojedina država poštuje međunarodno krivično pravo ogleđa se kroz propisanost međunarodnih krivičnih djela u nacionalnom krivičnom zakonodavstvu, a u slučaju Crne Gore, mogli bismo zaključiti da su u Krivičnom zakoniku Crne Gore, propisana praktično sva krivična djela koja su inkriminisana u međunarodnom krivičnom pravu, posebno za najteža krivična djela.

Ključne riječi: međunarodno krivično pravo, krivična djela u Krivičnom zakoniku Crne Gore, odgovornost, kazne.

1. UVOD

U teoriji postoji više definicija međunarodnog krivičnog prava.

Međunarodnim krivičnim pravom naziva se skup pravila koja se odnose na gonjenje i kažnjavanje izvršilaca međunarodnih krivičnih djela.¹

* Profesor emeritus, Univerzitet „Adriatik“ – Fakultet za poslovnu ekonomiju i pravo, Bar, predsjednik Udruženja za krivično pravo i kriminalnu politiku Crne Gore, bvvuc-kovic@gmail.com.

** Univerzitet „Adriatik“ Bar, Fakultet za mediteranske poslovne studije Tivat, bvvuckovic@gmail.com.

1 V. Dimitrijević et al., *Osnovi međunarodnog javnog prava*, Beograd, 2007, 20.

Ukoliko se međunarodno krivično pravo shvati kao nadnacionalno, naddržavno ili supernacionalno pravo, tada ga možemo odrediti kao skup propisa koje ostvarujući interese cjelokupne međunarodne zajednice (čovječanstva) bez obzira na nacionalna krivična prava važi za sve države i za sve pojedince bez obzira na njihovo državljanstvo i mjesto izvršenja krivičnog djela.²

Međunarodno krivično pravo definiše se kao ukupnost krivičnopravnih normi vezanih za međunarodne odnose.³

Specifično je shvatanje pojma međunarodnog krivičnog prava prema kome ovo pravo čini skup međunarodnih akata koja za države koje su ih prihvatile sadrži obavezu da predvide određena ponašanja u svom krivičnom zakonodavstvu kao krivična djela. U širem smislu posmatrano, to bi bila sva ponašanja za koja su predstavnici većine država u određenim međunarodnim organizacijama zainteresovani da budu suzbijena primjenom krivičnog prava, pa s toga u nacionalnim zakonodavstvima treba da budu predviđena kao krivična djela. Dakle, međunarodno krivično pravo u materijalnom djelu opisuje obilježja međunarodnih krivičnih djela, određuje pretpostavke njihove kažnjivosti i propisuje krivične sankcije za njihove učinioce.⁴

Međunarodno krivično pravo može se definisati u širem i u užem smislu.⁵

U širem smislu međunarodno krivično pravo obuhvata tri osnovne cjeline.

Prva osnovna cjelina je pravo čiju sadržinu čine pravila kojima se uređuje primjena nacionalnih krivičnopravnih odredbi, što se svodi na formulisanje određenih principa važenja nacionalnog krivičnog prava.

Drugu osnovnu cjelinu čini krivično pravo, kao opšti pojam, koje može da se podijeli na dvije vrste:

U prvu vrstu spada krivično pravo koje se primjenjuje pred Međunarodnim krivičnim sudom, kao i pravo koje se primjenjuje/koje je primjenjivano pred određenim *ad hoc* oblicima međunarodnog krivičnog pravosuđa (što je značajno više u istorijskim smislu) a koje može da se podijeli u dvije osnovne cjeline:

- a) *materijalno međunarodno krivično pravo*, koje se odnosi na opšte krivičnopravne institute, iz domena opšteg djela krivičnog prava, poput opšteg pojma međunarodnog krivičnog djela, osnova koji isključuju njegovo postojanje, krivičnih sankcija itd.;
- b) *međunarodno krivično procesno pravo*, koje se odnosi na pravila krivičnog postupka koji se vodi pred Međunarodnim krivičnim sudom, kao i krivični postupak koji se primjenjuje/primjenjivao se pred određenim *ad hoc* oblicima međunarodnog krivičnog pravosuđa (što je značajno prije svega u istorijskom smislu).

U drugu vrstu spada dio nacionalnog krivičnog zakonodavstva koje se takođe može podijeliti na dvije osnovne cjeline:

2 Ž. Horvatić, *Kazneno pravo, Opći dio*, Zagreb, 2005, 40–41.

3 B. Zlatarić, *Međunarodno krivično pravo*, Zagreb, 1979, 24.

4 P. Novoselec, *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb, 2004, 478.

5 M. Škulić, *Međunarodno krivično pravo, Prostorno važenje krivičnog prava, Krivično pravo međunarodnog porekla, Međunarodna krivičnopravna pomoć, Začeci krivičnog prava EU*, Službeni glasnik, Beograd, 2022, 40–41.

- a) *nacionalno materijalno krivično pravo*, koje u određenoj mjeri sadrži međunarodnu krivičnopravnu komponentu, u koje primarno spadaju krivičnopravne odredbe sadržane u posebnom dijelu nacionalnog krivičnog prava, u onom njegovom segmentu kojim se štite određene specifične vrijednosti zaštićene međunarodnim pravom, poput krivičnih djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom.
- b) *nacionalno krivično procesno pravo*, koje u određenoj mjeri sadrži međunarodnu krivičnopravnu komponentu, koje postoji kako u užem smislu, tako i u širem smislu.

Međunarodno krivično pravo u užem smislu se dijeli na dvije osnovne cjeline:

- 1) *materijalno međunarodno krivično pravo*, koje ima dva dijela: a) opšti dio i b) posebni dio, kao i
- 2) *međunarodno krivično procesno pravo*, takođe u užem smislu.

Pojam međunarodnog krivičnog prava još uvijek nije jasno određen, jer u pravnoj teoriji ne postoji jedinstveno shvatanje. U najširem smislu međunarodno krivično pravo definiše se kao ukupnost krivičnopravnih normi vezanih za međunarodne odnose.

Najstarije shvatanje je da međunarodno krivično pravo podrazumjeva ukupnost pravila kojim se određuju granice represivne vlasti države i njene jurisdikcije, odnosno, ukupnost pravila o prostornom važenju nacionalnih krivičnih zakonodavstava s obzirom na mjesto izvršenja krivičnog djela ili s obzirom na državljanstvo izvršioca djela. Ovakvo shvatanje zasnivalo se na stavu da krivično pravo može biti samo nacionalno, odnosno državno pravo, jer je ono izraz suverenosti svake države i njene represivne vlasti.⁶

Istorijski posmatrano, međunarodno krivično pravo je nova grana prava, jer se smatralo da nema ništa izvan i iznad nacionalnog krivičnog prava, odnosno da je nacionalni sud taj koji će, polazeći od nacionalnog krivičnopravnog sistema, donijeti pravdu po mjeri. Međutim, naglim razvojem i širenjem međunarodnih odnosa, međunarodno krivično pravo izdvojeno je u posebnu cjelinu. Početkom rada stalnog Međunarodnog krivičnog suda i usvajanjem međunarodnih konvencija, postavljena je obaveza državama u odnosu na krivično pravo.⁷

2. MEĐUNARODNO KRIVIČNO PRAVO I NACIONALNO KRIVIČNO PRAVO

U analizi odnosa međunarodnog krivičnog prava i nacionalnog krivičnog prava, polazi se od opšteprihvaćenog stava da je nacionalno krivično pravo očigledan izraz suvereniteta države, ali i da danas taj suverenitet više nije apsolutan, te da se države sve više odriču pojedinih atributa svog suvereniteta, pa i u određivanju

6 B. Čejović, B. Vučković, V. Vučković, *Međunarodno krivično pravo*, Tivat, 2011, 31.

7 V. Kambovski, „Primjena Međunarodnog kaznenog prava u nacionalnom kaznenom zakonodavstvu: pokušaj sinteze“, *Udruženje za međunarodno krivično pravo, Savjetovanje*, Tara, 2005, 5.

granica svoje represivne vlasti, posebno u pogledu gonjenja i kažnjavanja učinilaca krivičnih djela.⁸

Odnos između međunarodnog krivičnog prava i državnog suvereniteta je vrlo složen, a međunarodno krivično pravo utiče na suverenitet države. Međutim, suverenitet jedne države nije prepreka razvoju međunarodnog krivičnog prava. Bez suvereniteta nema sudova, a bez sudova nema procesuiranja krivičnih djela, uključujući i međunarodna krivična djela.

Može se zaključiti da između ova dva krivična prava – međunarodnog i nacionalnog postoji uzajamna veza, što proizilazi i iz njihovih definicija. I jedno i drugo pravo predstavljaju sistem propisa kojima se određuju krivična djela, sistem krivičnih sankcija za učinioce krivičnih djela i uslovi za njihovu odgovornost. Razlika je, što međunarodno krivično pravo, nema prinudni karakter, koji ima nacionalno krivično pravo.

Između ova dva krivična prava postoji određeno uzajamno strujanje. Interno krivično pravo ustupa Međunarodnom krivičnom pravu određene norme iz nacionalnog krivičnog zakonodavstva, obrađene samo u glavnim konturama, na detaljnu razradu. Međunarodno krivično pravo nakon ispunjavanja tog zadatka, vraća te norme internom krivičnom pravu sa eventualnim korekcijama i u osnovnim konturama, nakon njihove verifikacije putem produbljenog proučavanja u okviru jednog novog sistema. Sistem internog krivičnog prava, ne proširujući se, ali i ne sužavajući se, tako dobija pomoću međunarodnog krivičnog prava na većoj preciznosti i kritičnosti, s gledišta *de iure conditio*, dok se istovremeno obogaćuje i novim idejama, s gledišta *de iure condendo*.⁹

Takođe, odnos ova dva krivična prava može se posmatrati i u doba rata i u doba mira. Na izvršiocima međunarodnih krivičnih djela, u doba rata, neposredno se primjenjuju propisi međunarodnog krivičnog prava. U ovom slučaju međunarodno krivično pravo ima supremaciju u odnosu na nacionalno krivično pravo. U doba mira, nacionalno krivično pravo, ima primat nad međunarodnim. Izuzetno, međunarodno krivično pravo u doba mira može biti primjenjeno samo onda i ukoliko određena država u svoje nacionalno krivično pravo inkorporiše sistem međunarodnih krivičnih djela i odredi krivičnu sankciju za učinioce, a osnova inkriminacija nalazi se u propisima međunarodnog prava. Dakle, od volje države zavisi u kojoj će mjeri prihvatiti zaštitu međunarodnih pravila i obezbijediti efikasnu sankciju.

3. ODNOS MEĐUNARODNOG PRAVA KOJE OBAVEZUJE CRNU GORU I NJENOG UNUTRAŠNJEG PRAVA

Članom 9 Ustava Crne Gore¹⁰ uređen je odnos međunarodnog prava, koje obavezuje Crnu Goru i propisuje: „Potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori

8 B. Banović, „Evropski nalog za hapšenje“, *Zbornik radova „Krivično zakonodavstvo Srbije i standardi Evropske unije“*, Beograd, 2010, 252–270.

9 B. Zlatarić, *Krivično pravo – Opšti dio*, Zagreb, 1977, 27.

10 Ustav Crne Gore, *Službeni list Crne Gore*, br. 1/07 i 38/13.

i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni su dio unutrašnjeg pravnog poretka, imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva“. Problem između međunarodnog i nacionalnog prava oduvijek je problematizovan u teoriji i praksi međunarodnog i ustavnog prava. Svaka država dužna je da garantuje poštovanje međunarodnog prava, a kako to realizovati, pitanje je s kojim se suočavaju gotovo svaka država, u saglasnosti sa svojim ustavnim uređenjem.

Iz odredbe čl. 9 Ustava proizilazi da potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori postaju dio unutrašnjeg prava, da se moraju uključivati u zakone Crne Gore, odnosno da imaju primat u odnosu na domaće zakonodavstvo. To dalje znači da, odredbe međunarodnih ugovora neposredno obavezuju sve organe države i neposredni su izvor prava i obaveza, koje fizičkim i pravnim licima određuju međunarodni ugovori.

Međunarodni ugovori koje je ratifikovala Skupština Crne Gore, iznad su zakona, a sva pitanja u vezi potvrđivanja međunarodnog ugovora rješavaju se u skladu sa Bečkom konvencijom o pravu međunarodnih ugovora ili po međunarodnom običajnom pravu.¹¹

4. ODNOS MEĐUNARODNOG KRIVIČNOG PRAVA I KRIVIČNOG PRAVA CRNE GORE

Krivični zakonik Crne Gore¹² propisuje skoro sva krivična djela koja su propisana u međunarodnom pravu, u Glavi XXXV „Krivična djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom“ i to: genocid; zločin protiv čovječnosti; ratni zločin protiv civilnog stanovništva; ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika; ratni zločin protiv ratnih zarobljenika; organizovanje i podsticanje na izvršenje genocida i ratnih zločina; upotreba nedozvoljenih sredstava borbe; nedozvoljena proizvodnja oružja čija je upotreba zabranjena; protivpravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja; protivpravno oduzimanje stvari od ubijenih; povreda parlamentara; surovo postupanje s ranjenicima, bolesnicima i ratnim zarobljenicima; neopravdano odlaganje repatrijacije ratnih zarobljenika; uništavanje kulturnih dobara; nepreduzimanje mjera za sprječavanje vršenja krivičnih djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom; zloupotreba međunarodnih znakova; zločin agresije; rasna i druga diskriminacija; trgovina ljudima; trgovina djecom radi usvojenja; zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu; terorizam; javno pozivanje na izvršenje terorističkih djela; vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela; upotreba smrtonosne naprave; uništenje i oštećenje nuklearnog objekta; ugrožavanje lica

11 Usvojena u Beču 22. maja 1969, stupila na snagu 27. januara 1980.

12 *Službeni list Republike Crne Gore*, br. 070/03, *Službeni list Crne Gore*, br. 040/08, 025/10, 073/10, 032/11, 064/11, 040/13, 056/13, 014/15, 042/15, 058/15, 044/17, 049/18, 003/20, 026/21, 144/21, 145/21, 110/23, 123/24.

pod međunarodnom zaštitom; finansiranje terorizma; terorističko udruživanje i učestvovanje u stranim oružanim formacijama.

Krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava često se nazivaju i međunarodnim krivičnim djelima, jer je njihov nastanak tjesno povezan sa razvojem međunarodnog krivičnog prava koje se formiralo uglavnom u okviru međunarodnog ratnog prava. Kao posljedica nečovječnih postupanja za vrijeme ratova ili oružanih sukoba, javlja se nastojanje država, a kasnije i međunarodnih zajednica, da se međunarodnim ugovorima utvrde odgovarajuća pravila ratovanja kojih bi se pridržavale strane u sukobu, u cilju humanog postupanja kako sa učesnicima u sukobu, tako i sa ostalim neboračkim stanovništvom. Države potpisnice ovih konvencija obavezale su se da svojim nacionalnim zakonodavstvom ili neposrednom primjenom konvencija obezbjede primjenu pravila o postupanju za vrijeme rata ili oružanog sukoba i da na taj način inkriminišu povredu tih pravila i kažnjavaju njihove prekršioce. Tako se stvaralo međunarodno krivično pravo pod kojim se podrazumjeva skup pravila sadržanih u međunarodnim sporazumima i običajima kojima se regulišu međunarodna krivična djela odnosno povrede međunarodnih pravila kojima se napada na međunarodne odnose narušavanjem mira, nečovječnim postupanjem u vrijeme rata ili mira i drugim napadima na vrijednosti koje su od značaja za čitavu međunarodnu zajednicu.

Iako se krivična djela iz ove grupe međusobno razlikuju prema radnji izvršenja i nekim drugim obilježjima ipak postoje neke zajedničke karakteristike i to:

1. Osnov njihove inkriminacije je neki međunarodni pravni akt, najčešće međunarodna konvencija. Među najznačajnije konvencije ili međunarodna akta koja se odnose na humanitarno odnosno ratno pravo spadaju: Ženevska konvencija o poboljšanju sudbine ranjenika u ratu na kopnu iz 1864. godine, konvencije i deklaracije donesene na I i II Haškoj konferenciji iz 1899 i 1907. koje se odnose na zakone i običaje rata na kopnu i moru i postupanje sa civilnim stanovništvom, ranjenicima, bolesnicima i sl. Nakon Drugog svjetskog rata donijet je veći broj međunarodnih pravnih akata, pored već donijetih Ženevske konvencije o humanizaciji rata, odnosno zaštiti žrtava rata iz 1919. godine, pravila o zakonima i običajima vođenja rata uz Hašku konvenciju iz 1907. godine, i to Konvencija o nezastarivosti ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti iz 1968; Konvencija protiv torture iz 1984. godine i dr. Svim ovim konvencijama potpuni su određena bića krivičnih djela iz ove grupe, tako da se krivična djela blanketnog karaktera i pojavljuju kao oblici „kršenja pravila međunarodnog prava.“
2. Izvršenjem ovih krivičnih djela povrjeđuju se ili ugrožavaju različita pravna dobra: život i tijelo, dostojanstvo ljudske ličnosti, moral, imovina i dr. Sva krivična djela iz ove grupe znače nečovječno postupanje, odnosno postupanje suprotno pravilima međunarodnog prava. Zbog toga ovom grupom nijesu obuhvaćena sva krivična djela koja imaju osnov u međunarodnim konvencijama, čijim se izvršenjem krše pravila međunarodnog prava, jer je kod tih krivičnih djela neki drugi zaštitni objekt – neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, posredovanje u vršenju prostitucije i dr.

3. Krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava najčešće imaju oblik organizovanog kriminaliteta jer iza njihovog vršenja može da stoji vladajuća klasa države, odnosno organizacija ili grupa, to je naročit slučaj kod krivičnih djela: genocid, zločin protiv čovječnosti, agresivan rat i dr.
4. Najveći broj ovih krivičnih djela može se izvršiti samo za vrijeme rata ili oružanog sukoba, pa se u tom smislu ova djela pojavljuju kao ratna krivična djela, tako da su njihovi izvršioci pripadnici oružanih snaga.
5. Umišljaj je jedini oblik vinosti kod ovih krivičnih djela, tako da Zakonik ni u jednom slučaju ne predviđa krivičnu odgovornost za nehatno izvršenje djela.
6. U odnosu na neka krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava ne primjenjuje se institut zastarjelosti. Prema Krivičnom zakoniku Crne Gore, ne zastarjeva krivično gonjenje i izvršenje kazne za krivična djela genocida, zločina protiv čovječnosti, ratnih zločina protiv civilnog stanovništva, ratnih zločina protiv ranjenika i bolesnika, ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, organizovanje grupe i podstrekavanje na izvršenje genocida i ratnih zločina, kao ni za krivična djela za koja, po ratifikovanim međunarodnim ugovorima zastarjelost ne može da nastupi.
7. U odnosu na ova krivična djela djelimično se odstupa od pravila o primjeni našeg krivičnog zakonodavstva na strance koji su izvršili krivično djelo na teritoriji druge države (univerzalni princip). Kad se na stranca koji je prema stranoj državi ili prema strancu u inostranstvu izvršio krivično djelo za koje se po tom zakonodavstvu može izreći 5 godina zatvora ili teža kazna, primjenjuje se naše krivično zakonodavstvo i sud u takvom slučaju ne može izreći težu kaznu od kazne koja je propisana zakonom zemlje u kojoj je krivično djelo učinjeno. Primjena ovih pravila pretpostavlja da se može suditi samo za djelo koje je predviđeno zakonom zemlje u kojoj je učinjeno. U odredbi čl. 138, st. 5 Krivičnog zakonika, propisano je da se po odobrenju Vrhovnog državnog tužioca u našoj zemlji može preduzeti gonjenje prema strancu koji je prema stranoj državi ili prema strancu učinio u inostranstvu krivično djelo „bez obzira na zakon zemlje u kojoj je krivično djelo učinjeno“, ako je u pitanju djelo koje je u vrijeme kad je izvršeno smatrano krivičnim djelom prema opštim pravnim načelima priznatim u međunarodnom pravu.¹³

Krivično djelo koje je određeno međunarodnim ugovorom u nacionalnom pravu mora biti formulisano jednako kao sva druga krivična djela, uz poštovanje načela zakonitosti, a posebno zahtjev o određenosti djela u zakonu – *lex certa*. Već prilikom propisivanja pojedinog krivičnog djela u nacionalnom, domaćem krivičnom zakonu može se vršiti i pozivati na međunarodno pravo. Tako, u Krivičnom zakoniku Crne Gore u pojedinim krivičnim djelima iz Glave XXXV imamo pozivanje na međunarodno pravo.

Međutim, u odnosu međunarodnog i nacionalnog krivičnog prava problem predstavlja običajno međunarodno pravo.

13 B. Vučković, V. Vučković, *Krivično pravo Crne Gore*, Tivat, 2011, 876–879.

5. ODNOS OBIČAJNOG MEĐUNARODNOG I NACIONALNOG KRIVIČNOG PRAVA

Najstariji formalni izvor međunarodnog prava, koji još uvijek nastaje, je običajno međunarodno pravo.

Norma međunarodnog običajnog prava prilikom formiranja mora imati dva kumulativno ispunjena uslova i to objektivni i subjektivni. Objektivni uslov podrazumjeva proširenu međunarodnu praksu, a subjektivni – pravnu svijest (*opinio iuris sive necessitatis*) i subjekti međunarodnog prava takvu praksu su usvojili kao obavezujuću. Problem primjene je u tome da je teško ustanoviti sadržaj norme običajnog prava, koji obavezuje subjekte.¹⁴ U teoriji međunarodnog prava prevladava stav da međunarodno običajno pravo ima primat nad međunarodnim ugovornim pravom.

Nacionalno krivično pravo zbog načela zakonitosti izričito zabranjuje primjenu običajnog prava, za razliku od međunarodnog krivičnog prava. Krivična djela i kazne, krivične sankcije mogu se propisivati samo zakonom koji je napisan – *nullum crimen, nulla poena sine lege scripta*. Pored toga, načelo zakonitosti zabranjuje i retroaktivnu primjenu krivičnog zakona i krivični zakon mora biti određen (*lex certa*), zabranjuje primjenu analogije; dakle, običajno pravo je u suprotnosti sa elementima načela zakonitosti, kao osnovnog načela savremenog krivičnog prava.

Načelo zakonitosti propisano je u članu 33 Ustava Crne Gore, iz čega proizlazi da nije dozvoljena primjena međunarodnog običajnog prava, po kojem bi bilo određeno neko krivično djelo, jer bi to bilo u suprotnosti sa Ustavom.

6. ODNOS OVA DVA PRAVA ZA KRIVIČNA DJELA ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Pojam organizovanog kriminala različito se definiše. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala¹⁵ definiše „grupu za organizovani kriminal“ u čl. 2, koja „označava organizovanu grupu od tri ili više lica, koja postoji u izvjesnom vremenskom periodu i koja djeluje sporazumno u cilju činjenja jednog ili više teških zločina ili krivičnih djela u skladu sa konvencijom, radi zadobijanja posredno ili neposredno, finansijske ili druge materijalne koristi“, dok „organizovanu grupu“ definiše kao „grupu koja nije slučajno formirana radi neposrednog izvršenja krivičnog djela i koja ne mora da ima formalno definisane uloge svojih članova, kontinuitet članstva ili razvijenu strukturu“.

U Krivičnom zakoniku Crne Gore, u čl. 401a, st. 6 propisano je što se smatra kriminalnom organizacijom: „Kriminalnom organizacijom smatra se organizacija koju čine tri ili više lica čiji je cilj vršenje krivičnih djela za koja se po

14 D. Türk, *Temelji međunarodnega prava*, Lexpera, GV Založba, Ljubljana, 2018, 45.

15 *Službeni glasnik SRJ – Međunarodni ugovori*, br. 6/2001.

zakonu može izreći kazna zatvora od četiri godine ili teža kazna, radi sticanja nezakonite dobiti ili moći, ukoliko su ispunjena najmanje tri od sljedećih uslova:

- 1) da je svaki član kriminalne organizacije imao unaprijed određeni ili očigledno određivi zadatak ili ulogu;
- 2) da je djelovanje kriminalne organizacije planirano na duže vrijeme ili za neograničeni vremenski period;
- 3) da se djelovanje kriminalne organizacije zasniva na primjeni određenih pravila unutrašnje kontrole i discipline članova;
- 4) da se djelovanje kriminalne organizacije planira i sprovodi u međunarodnim razmjerama;
- 5) da se u djelovanju kriminalne organizacije primjenjuje nasilje ili zastrašivanje ili da postoji spremnost za njihovu primjenu;
- 6) da se u djelovanju kriminalne organizacije koriste privredne ili poslovne strukture;
- 7) da se u djelovanju kriminalne organizacije koristi pranje novca ili nezakonito stečene dobiti ili
- 8) da postoji uticaj kriminalne organizacije ili njenog dijela na političku vlast, sredstva javnog informisanja, zakonodavnu, izvršnu ili sudsku vlast ili na druge važne društvene ili ekonomske činioce”.

Postoje određene sličnosti i razlike u krivičnim postupcima koji se vode za međunarodna krivična djela i za krivična djela organizovanog kriminala. Ovdje ćemo samo konstatovati sličnosti – da postoji „specijalizacija“ u oba slučaja, na međunarodnom i nacionalnom nivou. Naime, za međunarodna krivična djela ovlašten je da postupa, isključivo, tužilac pri Međunarodnim krivičnim sudom, a za postupke za krivična djela organizovanog kriminala, u Crnoj Gori – za krivično gonjenje suzbijanje organizovanog kriminala – nadležno Specijalno policijsko odjeljenje, za krivično gonjenje – Specijalni državni tužilac, a za suđenje, Specijalno odjeljenje Višeg suda u Podgorici.

Sličnosti i razlike između krivičnih postupaka rezultat su samog odnosa međunarodnog i nacionalnog krivičnog prava. Međunarodne norme obavezuju međunarodne organe koji su tim normama ustrojeni i važe internacionalno, dok nacionalna zakonodavstva važe na određenoj teritoriji i za državljane određene države. Međunarodni akti državnih organa dio su nacionalnog zakonodavstva, samo ukoliko ih je određena država ratifikovala; u suprotnom, pravila međunarodnog prava ne obavezuje nacionalne državne organe.

Međunarodna krivična djela propisana su Rimskim statutom, pa imajući u vidu kako je propisan pojam međunarodnih krivičnih djela, mogli bismo zaključiti, da odnos međunarodnog krivičnog prava i nacionalnog krivičnog prava koji se odnosi na krivična djela organizovanog kriminala i ne postoji.

Imajući u vidu sve opasnije oblike kriminala koji ima dimenzije međunarodnog karaktera, sigurno je, da se efikasna borba protiv takvih oblika ne može obezbjediti na nivou jedne države i njenog unutrašnjeg krivičnog pravnog sistema, zbog čega je neophodno postojanje međunarodnog krivičnog pravnog sistema, koji bi predstavljao zaštitu vrijednosti međunarodne zajednice kao cjeline.

Organizovani kriminal kao negativna društvena pojava, koja ne poznaje granice, zahtjeva uspostavljanje zajedničkih supranacionalnih standarda i normi koji predstavljaju obavezu za sve u cilju zaštite od takvog negativnog postupanja.

7. ZAKLJUČAK

U teoriji i praksi stalno je prisutno pitanje odnosa međunarodnog i nacionalnog krivičnog prava. Poštovanje međunarodnog prava, koje je obavezujuće, svaka država mora garantovati, bez obzira na njeno unutrašnje uređenje.

Formiranje Stalnog Međunarodnog krivičnog suda bilo je izraz suverenosti država, tako da problematika univerzalne jurisdikcije koja je potekla iz međunarodnog prava, omogućava državama da prošire svoju nadležnost na djela učinjena van njene teritorije, kao i na lica koja nijesu njeni državljani, čime se, faktički, proširuje suverenitet. Dakle, suverenitet ne predstavlja prepreku razvoju međunarodnog krivičnog prava; bez suvereniteta nema sudova, bez sudova nema procesuiranja krivičnih djela, pa ni onih međunarodnih.

Između ova dva prava mora da postoji uzajamnost, a o njihovom odnosu govori i jedan od „principa međunarodnog prava priznatih u povelji Nirnberškog tribunala i u suđenju pred tribunalom“, a to je predviđanje međunarodnih krivičnih djela, što je za posljedicu imalo razvoj posebnog međunarodnog krivičnog prava i ovi principi bili su osnov za formiranje međunarodnih krivičnih sudova jer predviđaju odgovornost prema međunarodnom pravu, a ne samo prema nacionalnom. To je princip nadmoćnosti međunarodnog prava nad unutrašnjim, koji se manifestuje u smislu da činjenica što nacionalno zakonodavstvo ne kažnjava za neko ponašanje, koji predstavlja međunarodni zločin, ne oslobađa od krivične odgovornosti učinioca u međunarodnom krivičnom pravu.¹⁶

Kada govorimo o Crnoj Gori, potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni su dio unutrašnjeg pravnog poretka, imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva, tako da se može konstatovati da u potpunosti uvažava međunarodno krivično pravo. Problem između ova dva prava predstavlja međunarodno običajno pravo, za koje se smatra da predstavlja veću moć od međunarodnog ugovornog prava. S druge strane, cijeneći princip zakonitosti, koji je osnovni princip našeg krivičnog zakonodavstva, zabranjena je primjena običajnog prava. Običajno pravo je u suprotnosti sa principom zakonitosti.

LITERATURA

Banović B., „Evropski nalog za hapšenje“, *Zbornik radova „Krivično zakonodavstvo Srbije i standardi Evropske unije“*, Beograd, 2010.

16 B. Banović, S. Bejatović, *Osnovi međunarodnog krivičnog prava*, Pravni fakultet, Kragujevac, 2011, 33.

- Banović B., Bejatović S., *Osnovi međunarodnog krivičnog prava*, Pravni fakultet, Kragujevac, 2011.
- Vučković B., Vučković V., *Krivično pravo Crne Gore*, Tivat, 2011.
- Dimitrijević V., et al., *Osnovi međunarodnog javnog prava*, Beograd, 2007.
- Zlatarić B., *Krivično pravo – Opšti dio*, Zagreb, 1977.
- Zlatarić B., *Međunarodno krivično pravo*, Zagreb, 1979.
- Kambovski, V., „Primjena Međunarodnog kaznenog prava u nacionalnom kaznenom zakonodavstvu: pokušaj sinteze“, *Udruženje za međunarodno krivično pravo, Savjetovanje*, Tara, 2005.
- Novoselec P., *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb, 2004.
- Türk D., *Temelji mednarodnega prava*, Lexpera, GV Založba, Ljubljana, 2018.
- Horvatić Ž., *Kazneno pravo, Opći dio*, Zagreb, 2005.
- Čejović B., Vučković B., Vučković V., *Međunarodno krivično pravo*, Tivat, 2011.
- Škuljić M., *Međunarodno krivično pravo, Prostorno važenje krivičnog prava, Krivično pravo međunarodnog porekla, Međunarodna krivičnopravna pomoć, Začeci krivičnog prava EU*, Službeni glasnik, Beograd, 2022.

PROPISI

- Krivični zakonik Crne Gore, *Službeni list Republike Crne Gore*, br. 070/03, *Službeni list Crne Gore*, br. 040/08, 025/10, 073/10, 032/11, 064/11, 040/13, 056/13, 014/15, 042/15, 058/15, 044/17, 049/18, 003/20, 026/21, 144/21, 145/21, 110/23, 123/24.
- Ustav Crne Gore, *Službeni list CG*, br. 1/07 i 38/13.

Branko Vučković, PhD*

Vesna Vučković, PhD**

RELATIONSHIP BETWEEN INTERNATIONAL CRIMINAL LAW AND MONTENEGRIN CRIMINAL LAW

Summary

The relationship between international criminal law, which obliges Montenegro, is prescribed in Article 9 of the Constitution of Montenegro and states: “Ratified and published international treaties and generally accepted rules of international law are an integral part of the internal legal

* Professor Emeritus, University “Adriatic” – Faculty of Business Economics and Law, Bar, President of the Association for Criminal Law and Criminal Policy of Montenegro, bvvuckovic@gmail.com.

** University “Adriatic”, Bar, Faculty of Mediterranean Business Studies, Tivat, bvvuckovic@gmail.com.

order, have primacy over domestic legislation, and are directly applied when they regulate relations differently from domestic legislation.”

The relationship between these two types of law is an issue that is constantly debated in the theory and practice of international and national law. However, regardless of national legal framework, the state is obliged to respect international law.

The state is the most important subject in the formation and application of the principles of international criminal law within its national legislations. The extent to which a state respects international criminal law is reflected in the inclusion of international criminal acts into national criminal legislation. In the case of Montenegro, it could be concluded that the Criminal Code of Montenegro prescribes practically all criminal acts that are incriminated in international criminal law, especially the most serious criminal acts.

Keywords: international criminal law, criminal acts in the Criminal Code of Montenegro, responsibility, penalties.